

Alp 2164
Larch

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. RAŽYDO
BIBLIOTEKA

mokslas • menas • literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984
BALANDŽIO MĖN. 7 d. / APRIL 7, 1984
PART TWO — Nr. 70(14)

Šiame numeryje:

Kultūrinių pasiekimų vertinimo reikšmė.
Rašytojas ir laikraštininkas Kazimieras Barėnas.
Religinio veikalo premija Antanui Rubšiui.
Laiškas iš Rochesterio — prabėgomis apie Alfonsą Dargį.
Vitalis Žukauskas — teatro premijos laureatas.
Muziko Aleksandro Kučiūno kelias be kompromisų.
Sauliaus Kubiliaus „Kelionė“.
Kultūros darbuotojas Bronius Kviklys.
Bronio Railos ilgametis rūpestis Lietuvos likimu.
Lietuvių Fondas sveikina laureatus.
JAV LB Kultūros tarybos premijų šventė.
Menininkų Mickūnų paroda.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Kultūrinių pasiekimų vertinimo reikšmė

Berods teisingas yra Tomas Akvinietis, kai jis sako, kad individualybės yra sunkiausiai pažįstami dalykai. Lengviau yra pažįstamos bendrybės. Tačiau jis labai daug pastangų daro, norėdamas įrodyti, kad Dievas žino visas individualybes. Dėl to aukšto pripažinimo verta yra ir JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba pripažindama ir įvertindama lietuviškoje visuomenėje pasireiškusias kultūrines įvairybės. Šis žygis ne tik parodo bei iškelia įvairių asmenų pasiekimų vertę, bet ir pačios visuomenės vertę. Visuomenė, kuri užsiima kultūrinių įvairių atpažinimu ir įvertinimu, yra verta visuomenės vardo. Nieko nėra lengvesnio, kaip pasinerti įvairiuose individualumuose, vieniems kitų nematant ir nevertinant. Tai yra kelias, vedas ir į visuomeninę savižudybę. Masė nesugeba savo tarpe rasti ir įvertinti individualybių.

Kultūrinių pasiekimų pripažinimas, kuris įvyks Detroite 1984 m. balandžio 15 d., turės visuomeninių pasekmių. Jis sudarys progą kultūriniais pokalbiais, vertinimams ir pozityviems kritika-vimams. Nėra nei galimybės, nei reikalo, kad mes visais atžvilgiais būtume apie kultūrinius pasiekimus vienos nuomonės. Tačiau labai visuomeniškai svarbu, kad mes apie tai kalbėtumės. Tik tarp savęs besikalbant bendruomenė yra visuomenė. Iš dvasiškai kurčių ir nebylių negalima sukurti visuomenės. Nereikėtų kultūrinių pasiekimų atžvilgiu laikytis kokio dogmatizmo. Gali vieni įžvelgti tuose pačiuose kūriniuose vienus pasiekimus, kiti kitus. Tačiau pats vertinimo faktas yra visuomeniškai vertingas dalykas.

Žmonių pastanga vertinti savo ir kitų kultūrinius pasiekimus yra toks svarbus dalykas, kad nuo jo buvimo ar nebuvimo priklauso pačios vertybės išlikimas. Labai gilus krikščioniško dorinio

gyvenimo analizuotojas šio šimtmečio pradžioje, Mausebachas, šitaip aptaria neįvertinimo nuostolį pačiai vertybei. „Dorinė vertybė, kuri niekada nepripažįstama kaip tokia paties individo ir jo aplinkos, praktiškai šiam pasauliui yra sunaikinama“ (Catholic Moral Teaching, New York: J. F. Wagner, 1914, psl. 229).

Šis persėgėjimas galioja kaip pagyrimas Kultūros tarybai, besirūpinančiai pripažinti mūsų kultūrines vertybes. Iš tikrųjų, nušėliavimas pokalbio apie kultūrines vertybes, sukurtas visuomenėje, veda ir prie paties kūrybingumo sumenkėjimo.

Nesistebėkime ir juo labiau nesipiktinkime, jei mes būtume kitokios nuomonės apie Kultūros tarybos pripažintus laureatus. Mūsų skirtinga nuomonė kaip tik yra palidijimas Tomo Akviniečio pasakymo, kad individualūs pasiekimai yra sunkiai pažįstami ir dėl to ne vienaip vertinami.

Kūrybinės iniciatyvos išlaikymas visuomenėje yra beveik tolygus žmogiškumo išlaikymui toje visuomenėje.

Atkreipkime šia proga dėmesį į tai, kaip filosofė Edith Stein aptaria žmonių skirtumą nuo angelų ir gyvulių. Pasak jos, angelai „neturi jokių neišbaigtų galimybių“ (psl. 374). Jie negali ko nors naujo išmokyti, kas pakeistų jų veikimą. Tuo tarpu žmogus gali išmokyti įvairių dalykų. Taigi, remiantis šia galvosena, galima sakyti, kad angelas neturi galimybės kurti, kai tuo tarpu žmogui ši galia yra pats būdingiausias žmogiškumo bruožas. Panašiai žmogų atriboja Edith Stein ir nuo gyvulio. Pasak jos, gyvulio siela savęs neformuoja. Ji nešiojasi savyje užbaigtą savęs formą (Edith Steins Werke II, Louvain Freiburg, 1950, psl. 399). Ji yra žydė konvertitė, karmelitė, sunaikinta koncentracijos stovykloje.

Iš tikrųjų, angelai būdami

Rašytojas ir laikraštininkas Kazimieras Barėnas

Kazimiero Barėno romanas *Beragio ožio metai*, gavęs Lietuvių Bendruomenės premiją, prasideda labai ramiais, anuometiniam mūsų kaimui būdingais pavasarinio darbo sakiniais: „Vertė Ignacas vagą po vagos, paniūkėdamas daugiau tik iš įpratimo, nes arklys traukė vienuodu greičiu. Lėtas judėjimas migdė — taip, rodos, ramu ir tingiu, ir tie vieversiai virš laukų vis čyru-vyru ir čyru-vyru, lyg kalbėtų nuobodžius poterius, paprastus ir kartojamus be jokio galo“.

O tam romanui, po 557 puslapių, baigiantis, jau sudramatintai šaukia, nes jo gyvenimo kelias, ejęs per vingiuotus skausmo kalnelius ir kalnus, tik retkarčiais buvo pasiekęs pakalnės lygumas, kada prasimušta į ramesnį gyvenimą. Netenka žmonos, sūnelio ir visur gelbstinčio uošvio. Ir Ignacas, slapstydamsis, kad nepakliūtų į išvežimo sunkvežimius, šaukia: „Žmogžudžiai, žmogžudžiai, žmogžudžiai, paskutiniai žmogžudžiai“.

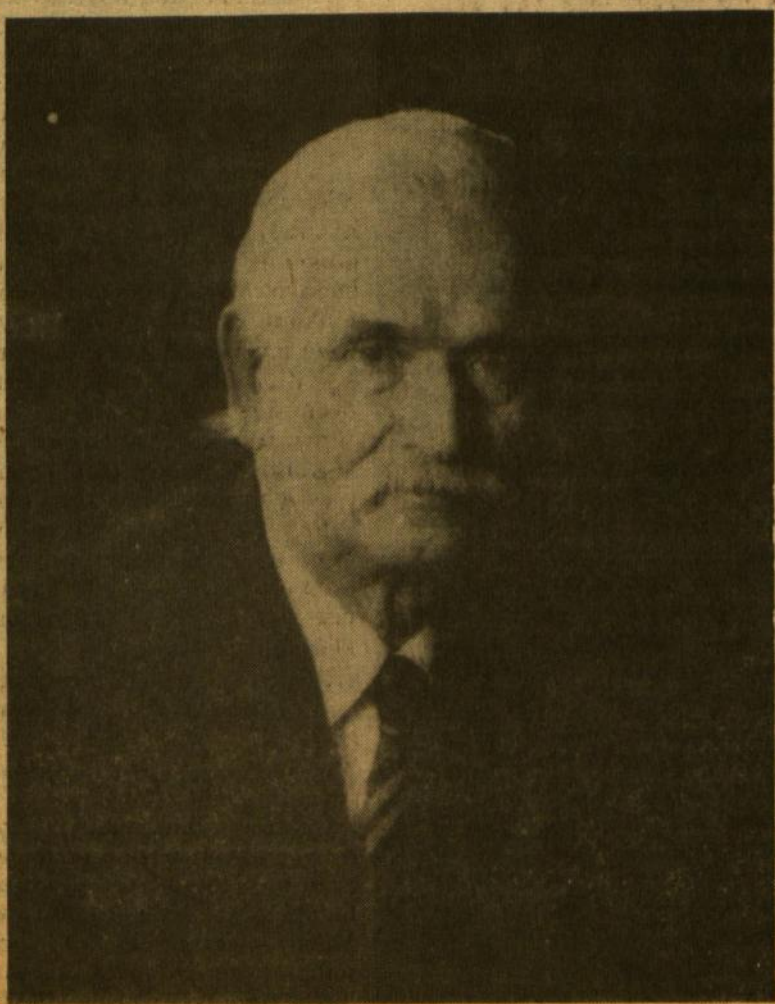
Su tuo Kazimiero Barėno romanu *Draugo* skaitytojai jau yra neblogai supažindinti. Buvo išspausdintas su autorium ilgokas pasikalbėjimas, tardantis ir beveik pasiaikškinimo reikalaujantis. Buvo ir Prano Visvydo, romaną dalykiškai apžvelgęs, labai teigiamas vertinimas. Apie romaną rašė *Dirva*, *Lietuvių Dienos*, *Tėviškės žiburiai*. Reikia manyti, kad dar rašys ir kiti, nes yra apie ką rašyti. Stasys Santvaras *Dirvoje* taip atsiliepia: „K. Barėno *Beragio ožio metai* — vargdienių epas, pasakojamas su žmogaus ir gyvenimo meile, be baimės žvelgiant į tikrovės veidą, to veido neapkraunant jokiom dirbtinomis puošmenom, jokių dirbtinų blizgėjimų. Veikalas skaitytoją tučtuojau pagauna ramiu epiniu pasakojimu, išdailinta, išgryninta lietuvių kalba, vaizdingu, grakščiu ir įtaigiu stilium. Samojingi, lakūs ir psichologiškai pagrįsti gan gausūs veikalo dialogai. Ir veikėjo charakteriai — ne išmisalai, ne karikatūros, o gyvi ir natūralūs žmonės, nestokoją žmogiškų dorybių ir silpnųjų, vienokių ar kitokių tikėjimų. Vienu žodžiu, Kazimiero Barėno *Beragio ožio metuose*, kaip ir

kituose jo veikaluose, yra su-telkta stambi puokštė dailiosios prozos vertybių“.

Kazimieras Barėnas, kaip rašytojas, gerą vardą susidarė per pastaruosius 30 metų, nes anksčiau jokių leidinių atskiromis knygomis nebuvo išleides, nors laikraščiuose ir žurnaluose buvo spausdinęs ir eilėraščių, ir beletristikos. 1950 ir 1952 m. išėjo jo verstos knygos *Tarp pelių ir vyru* ir *Sudiev, pone Čipse*. 1953 m. buvo išleista jo pirmoji novelių rinktinė *Giedra visad grįžta*. Po jos — 1957 m. išėjo *Karališka diena*, o 1968 m. *Atsitiktiniai atsitikimai*. Už metų (1969) romanas *Tūboto gaidžio metai*, gavęs Vinco Krėvės literatūrinę premiją. 1971 m. *Dvidešimt viena Vėronika*, o 1978 m. *Kilogramas cukraus*, gavęs LRD premiją. *Beragio ožio metai* skaitytojus pasiekė 1983 m. pradžioje, bet turėjo 1982 m. išleidimo datą.

Čia suminėtos knygos ir yra Kazimiero Barėno duoklė lietuvių literatūrai. Neabejotina, kad ant jo rašomojo stalo, dar guli ir kiti rankraščiai, kurie, jei viskas klostysis gerai, bus užbaigti ir mūsų literatūra jo darbais dar daugiau praturtės. Jo raštų skaiatytojams būtų idomu pasekti, kaip vargdienis Ignacas laikysis per nacių vokiečių ir rusiškų komunistų okupacijas.

Kada čia buvo užsiminta, kad K. Barėno literatūriniai darbai atskiromis knygomis pasirodė tik prieš 32 metus, o ką knygų autorius dabar eina 77-tuosius, mažiau jį pažįstamam gali kilti klausimas, ką jis per tuos kitus suaugusio žmogaus metus veikė? Į tą klausimą greitas atsakymas būtų toks: rašė laikraščiams, redagavo laikraščius ir įvairius kitus leidinius, kiek liko laiko — daug skaitė ir brendo

Rašytojas Kazimieras Barėnas

gerai kūrybai. Buvo aktyviai įsijungęs ir į Anglijos lietuvių organizacinę veiklą.

K. Barėno pirmieji žurnalistikos žingsniai prasidėjo trečiojoje Panevėžio gimnazijos klasėje, išleisdamas jame tam amžiui būdingą laikraštėlį. Tokių laikraštelių jis leides ir būdamas aukštesnės gimnazijos klasėse. Vėliau K. Barėno žurnalistinis darbas ėjo per daugelį laikraščių Lietuvoje, karo aplinkybėse atsikūrus jam Vokietijoje ir vėliau Anglijoje. Vienu kuriuo laikraščiu jis neapsiribojo. Kaip ir anksčiau, taip ir dabar, jo straipsnių galima rasti visuose patriotiniuose laikraščiuose, K. Barėno ar B. Kazi-

mieračio vardais pasirašytų. Jis, kaip beletristinė kūryboja, taip ir žurnalistikoj, nemėgsta tuščiažodžiauti ir slinkti paviršium. Liečia reikalo esmę, svarsto ne šokinėdamas nuo kampo į kampą, bet giliai ir ramiai eidamas prie išvadu. Tas išvadas, ypač apžvelgdamas naujas knygas, dažniausiai palieka pačiam skaitytojui pasidaryti, nes jos jau būna nujaučiamos.

Kazimieras Barėnas žurnalistikai yra atidavęs didžiąją savo gyvenimo dalį. Be rašymo įvairiems laikraščiams Lietuvoje, vokiečių oku-

pacijos metu, kada jie uždarė Vytauto Didžiojo universitetą, o jame administracijos darbuose jau buvo išdirbęs 13 metų, nuėjo į *Ateities* dienraštį sekretoriaus pareigoms. Atsidūręs Vokietijoje organizavo ir leido stovyklinius laikraščius. Nusikėles į Angliją, kaip jis pats pasakoja, 9 metus fabrike suko siūlus, bet tuo pačiu laiku rašė ir knygas, kurios vėliau buvo išleistos. Nuo 1957 metų redagavo savaitraštį *Europos lietuvių*, kasdien nuplėšiamus kalendorius su aktualiais pasiskaitymais, 14 sąsiuvinų rinkinių raštų ir 10 tomų *Pradalgės* literatūrinių metraščių. Ir ne tik redagavo, bet skaitė jų visas korektūras ir rūpinosi jų išleidimu. Ir tai dar ne viskas — per jo rankas perėjo daugelis Nidos leidyklos išleistų knygų.

Baigiant Kazimiero Barėno darbų apžvalgą, dar reikia parašyti kelis žodžius ir apie jį patį. Jis anksčiau vadinosi Kazimieru Barausku. Pavardę labiau sulietuvino jau gyvendamas Anglijoje. 1929 m. yra baigęs Panevėžio gimnaziją, o 1933 Vytauto Didžiojo universitete humanitarinius mokslus. Anglijoje jau gyvena 35 metus. Iš pradžių Manchesteryje, o vėliau ir dabar Londone. Kada jis buvo pakalbintas atvažiuoti į JAV pasidaryti, man taip rašė: „Malonu būtų, taip, labai malonu susitikti po daugelio metų. Tikiu, kad ir jūsų apylinkėje sutikčiau pažįstamų ir nepažįstamų. Bet nesu keliauninkas. Neturiu nė paso, nes dar iki šiol tebesu nepriklausomas Lietuvos pilietis ir tebeturiu savo gyvenimo dalį. Be rašymo įvairiems laikraščiams Lietuvoje, vokiečių oku-

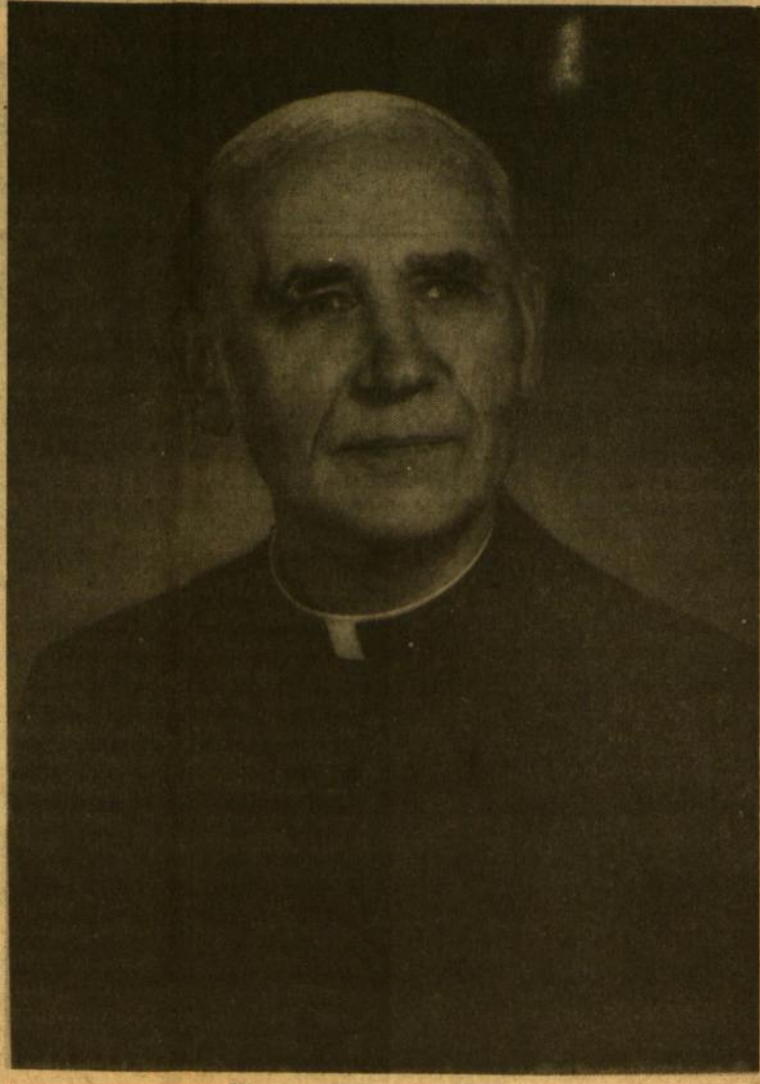
Balys Gaidžiūnas

Religinio veikalo premija Antanui Rubšiui

Kun. Antanas Rubšys gimė 1923.XI.5 Butių k., Tauragės apskr. Pradėjęs studijas Telšių Kunigų seminarijoje, turėjo palikti Lietuvą. 1944 - 45 mokėsi Eichstaetto Teologinėje mokykloje, Vokietijoje. Karui pasibaigus, 1945 m. rudenį nuvyko Romon, kur ką tik buvo įsteigta Šv. Kazimiero kolegija lietuviams kandidatams į kunigus ir kunigams, norintiems gilintis į kurią nors bažnytinį mokslų šaką bei įsigyti laipsnį. Kunigu buvo įšventintas Romoje 1948.XII.16. Teologijos licenciatą įsigijo Šv. Grigaliaus universitete 1949 m. ir Šv. Rašto licenciatą Popiežiškame Šv. Rašto institute 1951 m., Romoje. 1953 - 57 m. dėstė Šv. Rašto Nekalčiausios Marijos Širdies seminarijoje San Diego, CA, ir nuo 1959 m. iki dabar dėsto Manhattano kolegijoje, NY. 1965 m. buvo pakeltas Religinio mokslų asociate profesorium. 1970 - 77 m. kartu buvo ir Šv. Jono seminarijos Yonkers, NY, Senojo Testamento profesorium adjunktas. 1971 - 72 m. studijavo moderniąją hebrajų kalbą ir Palestinos archeologiją Popiežiškame Šv. Rašto institute, Jeruzalėje. Po to kartkartėmis

dalyvavo kasinėjimuose ir archeologinių tyrimų kelionėse po Viduriniuosius Rytus, Afriką ir Graikiją. Jis yra narys Amerikos Katalikų biblinės draugijos, Biblinės literatūros draugijos, Kolegijų Teologinės draugijos ir Amerikos Mokyklos Rytams tirti. Pereitais metais pakviestas į „Krikščionio gyvenime“ redakcinės vadovybės kolektyvą, o šių metų pradžioje išrinktas Lietuvių katalikų mokslo akademijos nariu mokslininku. Šalia daugelio straipsnių lietuviškuose žurnaluose per pastaruosius penkerius metus parašė penkis veikalus: *Rakto i Naujajį Testamentą* dvi dalis, *Rakto i Senajį Testamentą* dvi dalis ir *Šv. Rašto kraštuose* — 2298 psl. apimties. Tai vienas produktyviausių šio meto mūsų teologinės — Šv. Rašto literatūros kūrėjų. Jis skaito ir medituoja Šv. Raštą hebrajiškai ir graikiškai, kaip savo gimtąją kalbą. Įsigijęs C.D. iš Šv. Rašto.

Rakto i Senajį Testamentą II dalis pažymėta 1983 m. religinio veikalo premija, kurios mecenatas yra kun. dr. Juozas Prunskis. Prel. Vytautas Balčiūnas

Kun. prof. Antanas Rubšys

V. Bgd.

Laiškas iš Rochesterio

Prabėgomis apie Alfonsą Dargį

Miela Aušra,

Kai Lietuvos fondas pavedė LB Kultūros tarybai skirti dailės premijas (Nemanau, kad sakymas „pavedė“ esu labai toli nuo teisybės, nes jis ir anksčiau buvo pradėjęs pats tokias premijas skirti), visada laukdavau komisijų sprendimo, nes labai tikėjau, kad pro mano kaimyną Alfonsą Dargį, kuri nors komisija tikrai neturėtų praėti. Jos čia užsimetuso labai savito dailininko vis nepastebėdavo. Šiomet, kitų darbų ir rūpestių patrauktas į šalį, Kultūros tarybos premijas buvau net visiškai iš galvos išleidęs, todėl iš smagumo net pašokau, kai vieną rytmetį paskambino Viktoras Vizgirda ir pranešė, kad šių metų dailės premija paskirta Alfonsui Dargiui. Tas smagumas vėliau dar labiau padidėjo, kai akimis permečiau premijos skyrimo komisijos sudėtį, surinkta ne iš kokių meno mėgėjų ar šiaip kultūros darbuotojų, bet iš tikrai rinktinų mūsų dailininkų. Štai jie: Bronius Murinas, Adolfas Valeška, Vytautas Ignas, Viktoras Vizgirda ir Juozas Bakis. Pasiūlyti kandidatai irgi ne eiliniai: Alfonsas Dargis, Vytautas K. Jonynas, Vytautas Kašuba, Pranas Lapė, Romas Viesulas ir Kęstutis Zapkus. Tikrai buvo iš ko pasirinkti, buvo dėl ko ir balsams skirstytis. Aušra tikrai būsi girdėjusi posakį: kad davė, tai ir drįbtelėjo. Taip ir čia. Dargio bičiulių ir jo gerbėjų džiaugsmui komisija premiją paskyrė ne balsų dauguma, kaip dažniausiai atsitinka, bet vienbalsiai „už visą jo ilgo amžiaus kūrybinį darbą ir jo brandžios ir savitos kūrybos įnašą į lietuvių dailės lobyną“. Pasakyta nė kiek ne per daug, nes Alfonso Dargio kūrybinis įnašas tikrai yra milžiniškas. Ir dar nebaigtas, nes savo darbus į tą lobyną jis vis dar tebe-neša.

Gimimo jis tikras žemaitis, mažiektietis. Mokslininkai pradėjo mažiektiuose. Baigęs keturias klases išvyko į anuometinę mūsų Meką — Kauną Meno mokyklon, kurią baigė 1936 metais. Būdamas Meno mokyklų tapybos ir grafikos mokėsi pas Ušinską, Smetoną, Mikėną, Galdiką, o ją baigęs gavo Svetimo ministerijos stipendiją ir ketverius metus mokėsi scenos dekoravimo meno Vienoje. Čia pabaigęs Meno akademiją, dešimt metų dirbo Berlyno (Schiller Theater), Teplitz, Eisenacho, Gothos, Goettingeno ir Hanoverio teatruose, o 1951 metais atvyko į Rochesterį, bet čia atvykęs apie komercinę karjerą net negalvojo. Jam darbas Kodake buvo tik nustumti bėda, tik užsidirbti duoną ir pastogę. Kodakiui atidavė penkis dienas, o savaitgalis skyrė tikrajam savo gyvenimo tikslui — tik menui. Kai žveigė atgal, net patikėti sunku, kad tik per savaitgalius žmogus galėtų tiek padaryti. Bet jis ir dirbdavo. Tas dienas užsidarydavo savo kambary ir pasinerdavo darban. Iš pradžių dirbo grafika, paskum perėjo į tapybą, niekada nesustingęs, bandė visokias medžiagas, ieškojo vis naujų būdų kaip geriau galėtų save išsakyti. Tebeieško ir dabar. Ir vis ką nors teberanda. Pvz., naujieji jo spalvoti grafikos darbai (triptikai Pasaulio pradžiai, Seima) jau sunkiai beatskiriama nuo tapybos.

Atvykęs Amerikon teatro dekoravimo meną turėjo visiškai padėti šalį, nes čia teatras dar nebuvo jauges į šio krašto kultūrą, bet vis tiek ilgas visokių scenų dekoravimas paliko savo bruožą ir pokarinę jo kūryboje. Jis nieko nepiešia ir netapo „iš gamtos“, tai neieško nė daiktų perspektyvos, o vis dėl to neretai toji perspektyva piešinį ar spalvose nejučia atsiranda. Neužmanyta, neieškoma. Ir patys paveikslai dažnai taip apriboti, lyg juos apibrėžtų scenos ribos. Jis pats ne sykį man pačiam yra prasiūkęs, kad tie reiškiniai greičiausiai yra darbo teatre atgarsiai.

Kažin kodėl Dargio darbai svetur buvo šilčiau sutinkami, negu namie. Kas žino, gal todėl, kad mums sunku perlipti per savo žmogaus pranašumą, o gal ir dėl ko kito, gal net ir dėl istorinio mūsų tautos likimo. Kad štai ir

Dailininkas Alfonsas Dargis Nuotrauka Jurgio Jankaus

jaunystės stambokas darbas Lietuviškos vestuvės daug šilčiau buvo sutiktos kaimyninėje Latvijoje, net ir Vokietijoje, negu Lietuvoje. Galima sakyti, kad tas pat buvo ir čia Amerikoje. Bedirdamas Rochesterį, savo pažymėtą Rochesterio universiteto Lilian Fairchild premiją, Rochesterio Memorial Art Gallery Jurors' Show premiją, Buffalo Albright galerijos premiją, jo išpūdingas jautis apdovanotas Dallas Print Society premija ir nupirktas Dallas Museum of Fine Arts grafikos darbų rinkiniui.

Vokietijoje, Amerikoje ir Kanadoje yra surengęs apie 40 savo vieno parodų, o sudėtinėse parodose yra dalyvavęs Lietuvoje, Latvijoje, Austrijoje, Vatikane, Turkijoje, Irane, Pakistane, Kanadoje ir čia Amerikoje. Jo darbų irgi yra pribarstyta daug kur pasaulyje. Pats Dargis žino, kad jo darbų yra Austrijoje, Vokietijoje, Indijoje, Anglijoje, Kanadoje, Suomijoje ir Amerikoje.

Natūralu spėti, kad daugiausia jo darbų yra čia Amerikoje. Nemaža jo darbų yra ir Rochesterio. Jų gali užtikti, net ir neieškodamas, bankuose, gydytojų kabinetuose, namuose, ir visur žino, kad tie darbai yra žymaus lietuvių dailininko. Vieno gana jauno gydytojo kabinete pama-

čiau net du Dargio paveikslus ir pasakiau: „O, tamsta turi net du Dargius“. „Ar jį pažįsti?“ savo rėžtu atklause gydytojas. Kai pasakiau, kad pažįstu ir kad esame draugai, gydytojas pažūrėjo tokiomis akimis, iš kurių aiškiai buvo matyti, kad mane palaikė ne tik pagyrimu, bet ir melagių. Nebandžiau nei aiškintis, nei daktaro mito griauti. Kam?

Ir menio kritikai, kuriems įtikti ne visiems ir ne visada pasiseka, Dargiui nepagali gerų žodžių. Gal nebūsiu per daug nuobodus, jeigu keletą pacituosiu. Dar tuoj po karo, kai, atrodo, meno reikalai žmonėms nelabai terūpėjo, *Deutsche Gewerkschaft Zeitung* meno kritikas rašė: „Alfonsą Dargį susitikau ne iš netyčių. Jis laikomas vienu iš pačių žymiausių Goettingeno dailininkų. Užėjęs į jo vieno kambario butą, radau jį, pasilenkęs ant medžio gabalo, paruošiant jį spausdinimui. Kambario sienos buvo apkabintos jo žavinčiais grafikos ir tapybos darbais. Nors Vokietijoje jis gyvena jau daugelį metų, bet savo darbams įkvėpimą tebesisemia iš Lietuvos liaudies meno“. *The Milwaukee Journal*, aptardamas septynių dailininkų parodą, rašė: „Jis visų parodos dailininkų stipriausias yra Alfonsas Dargis, kurio devyni medžio raiziniai išsiskiria

savo individualumu. Dargis turi labai nepaprastą, tarsi odinę, tekstūrą, kuri paveikslams teikia ypatingą stiprumą. Ypač krinta į akis jo drąsus vartojimas spalvų ir suprastintų formų“. Rochesterietė kritikė Jean Walrath žavisi daugeliu Dargio darbų: „Jo kompozicijos sukomponuotos iš daugelio mažų paveikslų, kurie kiekvienas atskirai jau yra meno kūrinys, o visi kartu mena persviečiamo stiklo mozaiką, bet ir ne kaip stiklo. Manau, kad joks kitas dailininkas taip netaupo. Bet svarbiausia, jo paveikslai traukia savo nepaprastą jungtimi paslaptingo su linksnumu, trapumu ir subtilumu. Tiesiog žaviesi, kaip dailininkas traktuoja kiekvieną savo temą. Nors dauguma jo spalvų tamsiai mėlynos ir purpurinės, bet visur yra saulė, didelis raudonas ar geltonas skritulys, apšviestas tokia šviesa, jog atrodo, lyg atsispindėtų iš vandens gelmių, o kartais tamsokas, lyg šviestų vidurnakčio saulė. Reikia stebėtis tuo subtilumu, kuriuo jis visa tai padaro“.

Dargis labai retai savo paveikslams duoda vardus. Daugumą pavadinia tikrai kompozicijomis. Dėl to viena iš vertintojų, Virginia Jeffrey, rašė: „Pirmiausia Dargį reikia sveikinti dėl jo nomenklattūros. Man sunku suprasti, kodėl abstraktų dailininką apkrauna savo drobes vardais, kurie stumia žiūrovą bandyti suprasti. Paveikslas turi traukti savimi, ne užrašais. Jeigu nori jame ieškoti kokios prasmės, ieškok, bet kodėl neužtenka tik džiaugtis jo spalvomis, formomis ir ta nuotaika, kurion jis tave traukia. Šiame kambaryje su džiaugsmu ir be jokių klausimų eini nuo vienos spalvų harmonijos prie kitos. Sakysčiau, kad Dargis tenaudoja tik dinaminę spalvų jėgą išreikšti savo aplinką, fizinę ir dvasinę“.

Bet užteks. Panašių pastabų galima būtų pririnkti ir daugiau, ypač iš to laiko, kai jis savo kasmetines parodas rengdavo beveik tik amerikiečių galerijose, ir vis tiek tie visi pareiškimai visos Dargio kūrybos ir jos, šakotumo neapars. Tam reiktų ypatingos studijos, jei ir ne visų, tai bent daugumos jo darbų peržiūrėjimo, klasifikavimo, bet vargu ar tai bus kada įmanoma. Juk dauguma jo paveikslų yra išklędę į svetimųjų rankas. Paties Dargio teigimu, jų turėtų būti bent tūkstantis. Kas bent pačius reikšmingiausius besumedžios, kai net ir pats dailininkas nežino, kur kas yra. Keletą pastarųjų metų kasmetines parodas yra rengęs tik lietuvių sąsibūrimuose, tai iš tu parodų ir paveikslai, bent keletas šimtinų, pateko į lietuvių rankas, ypač Bostono, Toronto, Detvento ir Čikagos apylinkėse, bet ir tai kas juos besugaudys. Tai dar vienas mūsų kultūrinio neapdarmumo ženklas. Kada nors, kai beveik nieko geresnio nebebus likę, graibysime likučius, išrankas ir džiaugsimės, kaip dabar Domščio ar Dobužinskio darbų tripi-

nėliais. O juk nesunku būtų telkti gerųjų dailininkų bent po vieną darbą iš kasmetinio derliaus į vieną vietą. Laiku pradėję, kokią turtą būtų turėję ir patiems pasidžiaugti ir kitiems pasigirti. Jeigu būtų kiek apdairesni, galėtumėm daug ką išgelbėti dar ir dabar. Rašto žmonių darbai pasiliks liudyti tą ypatingą mūsų tautinės kultūros tarpą, o kas liks iš dailės, jeigu ir toliau galvosime, kad tai tik privatus kiekvieno dailininko reikalas. Tailandai ateina iš tautos, ir vargas tai tautai, kuri išbarsto jų darbus į visus keturis vėjus.

Atleisk, miela Aušra, kad stauga pradėjau pamokslą, bet negi laukiai, kol pakelės akmenys pradės šaukti. Prisipažįstu, kad šuktelėjau ne vietoje, bet tegu. Ką gali žinoti, gal kartais ir ne vietoj paleistą šuktelėjimą išgirs kokia apdairi, rūpestinga ausis. Vėliau grįžkim prie Dargio. Nors daug kas mėgina kūrybinį pajėgumą sieti su biologiniu amžium, bet ne visada taip išeina. Va, kad ir čia apšnekamas Dargis. Juk už mėnesio jam sueina septynios dešimt penkeri metai, tai amžius, kada linę žmogų siūsti poilsin, i kokią „nursing homą“, bet Dargis visiškai ne iš tų siunčiamųjų. Kai jį matai, kai pasižneki, kai apmeti akim vis naujus ir naujus jo darbus, vis naujus ir naujus mėginimus išsakyti tą nerimą, o kartais ir palaimą, kurie nebelpa viduje, negali net pagalvoti, kad jis jau žengia per deimantinį savo gyvenimo slenkstį. Ir žengia ne tuščias, bet apsikaisęs daugelio metų kūryba, vis nesiekiančių paskutinio taško, vis atnaujančią, vis kokių nors naujų netikėtumų suspindinčią.

Bijau suklysti, bet man vis rodosi, kad jį ir laiko, ir jį darbą varo du ypatingi prigimti bruožai, sakysčiau, išsiurbti iš pačių žemaičių žemės gelmių. Vienas tai išgarsėjusi žemaičių Tvirtybė, mokiėjimas užmestą darbą išvilkiti ligi galo. Ir Dargis, ką pradėjęs, niekada nenuleidžia rankų, nesusitauja puskelėje, nemeta vėjams minty gimusio paveiklo, kol jis tampa tokiu, kuriuo jau galima įreiminti pasidžiaugti. Atsitinka, kad dar išima ir išrėmų, ir vėl dirba, kol visos formos ir visos spalvos suskamba taip, kaip skambėjo minty.

Antras bruožas, gal kiek sunkiau aptariamas, bet gal net reikšmingesnis už žemaitišką Tvirtybę, tai nepailstamas noras ieškoti to, ko niekas kitas nėra radęs. Tokio ieškojimo, tokios neramybės jis jau buvo pritivinęs vaikystėje. Dargiai turėjo pirtį. Pirties pašalį buvo per laiką susirinkusi krūva iš pirties išmestų šiupančių akmenų. Alfonsiukas mėgo tuos šiupančius akmenis kneibinėti, ir vieną kartą užtikio akmenį pilną žibančių geltonų grūdelių. Tokį radinį radęs, net pašoko. Kas nepašoks radęs aukso. Kitas gal būtų bėgęs pasigirti tėvams ar bent kokiama draugui, bet ne jis. Jis tuoj sumėtė labai toli bėgantį planą, kaip tą nedidelį kiekį aukso paversti neribota auksinių pinigų gausybe. Iš plano, žinoma, niekas neišėjo, nes auksas niekaip netirpo, nors ir kaip bandė, nuo mamos pasislėpdamas, tirpinti. Nepasisekė, nepasisekė, bet pasiekti ko nori buvo ne tas vienas kelias. Kądro vandens paviršiumi lakstė daugybė mažyčių, bet labai vikrių, vabalukų. Žinoma, kad jie turėjo būti labai nepaprasti, kad nei skendo, nei šlapo. Turėjo būti pilni kokios ypatingos galios, tik reikia mokėti tą galią kaip nors iš jų ištraukti. Sugalvojo. Prigaudė vabalukų buteliuku, gerai užkimo ir užkasė į žemę. Dabar tik reikėjo turėti kantrybę, palaukti porą mėnesių, kol toji ypatingoji galia atsipalaiduos, tada išsikasti, buteliuką atkimsi, ir galėsi turėti visko, ko tik širdis panorės. Žinoma ir iš to nieko gera neišėjo.

Tas pora pavyzdėlių parodo, kad jau iš mažens jis nesitenkino paprastu, visiems prieinamu, ir niekas negali pasakyti, kas iš Alfonso Dargio būtų išėję, jeigu iš save nebūtų patraukęs piešinys. Tas jį jau pradėjo traukti pradžios mokykloje, o nuėjęs į antrąją gimnazijos klasę, jau patė vienas, niekam net neprasitaręs, išleido pirmą Mažeikių gimnazijos mokinių laikraštėlį. Ne straipsnių, ne eilėraščių, ne pasakų, bet vien tik piešinių. Tai ir buvo pirmas Dargio žingsnis į viso amžiaus pasirinkimą. Dabar, susėdus ant deimantinio

Aktorius Vitalis Žukauskas Nuotrauka Vytauto Maželio

Vitalis Žukauskas — teatro premijos laureatas

LB Kultūros tarybos 1983 m. Teatro premija paskirta režisieriui ir aktoriui Vitaliui Žukauskui, gyvenančiam New Yorke. Premija taryba paskyrė vienbalsiai.

Aktorius V. Žukauskas lietuvių visuomenei yra pažįstamas labai gerai. Nėra Amerikoje miesto, kur jis nebūtų pasirodęs ir linksminęs „Vieno žmogaus teatrą“ sausakimais pripildytos salės. Savo teatrinę karjerą jis pradėjo 1942 m. Kaune. Čia jis lankė Valstybinę Dramos studiją ir tuo pačiu laiku dirbo Lietuvos Valstybiniame teatre dramos skyriuje: iš pradžių — aktorius, vėliau — režisūros padėjėjas. Dar būdamas dramos studijoje jis vaidino

Žvejuose, Gimtojoje žemėje, Mažame rūmų koncerte, Revizoriuje ir kitose dramose.

V. Žukauskas gimė 1919 m. V. Žukauskas administravo Dramos teatro gastroles po Lietuvą — St. Pilkos ir J. Lauciaus grupes, plačiai reikėsi Profesinių sąjungų sanatorijų bei ligoninių rengtose koncertuose. 1944 m. gavo Valstybinio teatro stipendiją, jis išvyko į Vienos universitetą studijuoti režisūros. Kiek vėliau buvo grupės „Lietuva“ pranešėjų Berlyne. Po karo V. Žukauskas dalyvavo Augsburgio lietuvių dramos teatro tremtyje kolektyve, važinėjo po įvairias DP stovyklas, o 1948 m. V. Žukauskas administravo organizavo literatūrinį kabaretą „Klumpė“ ir drauge su aktoriais A. Škėma ir H. Kačinskis lankė lietuvių stovyklas amerikiečių ir anglų zonose.

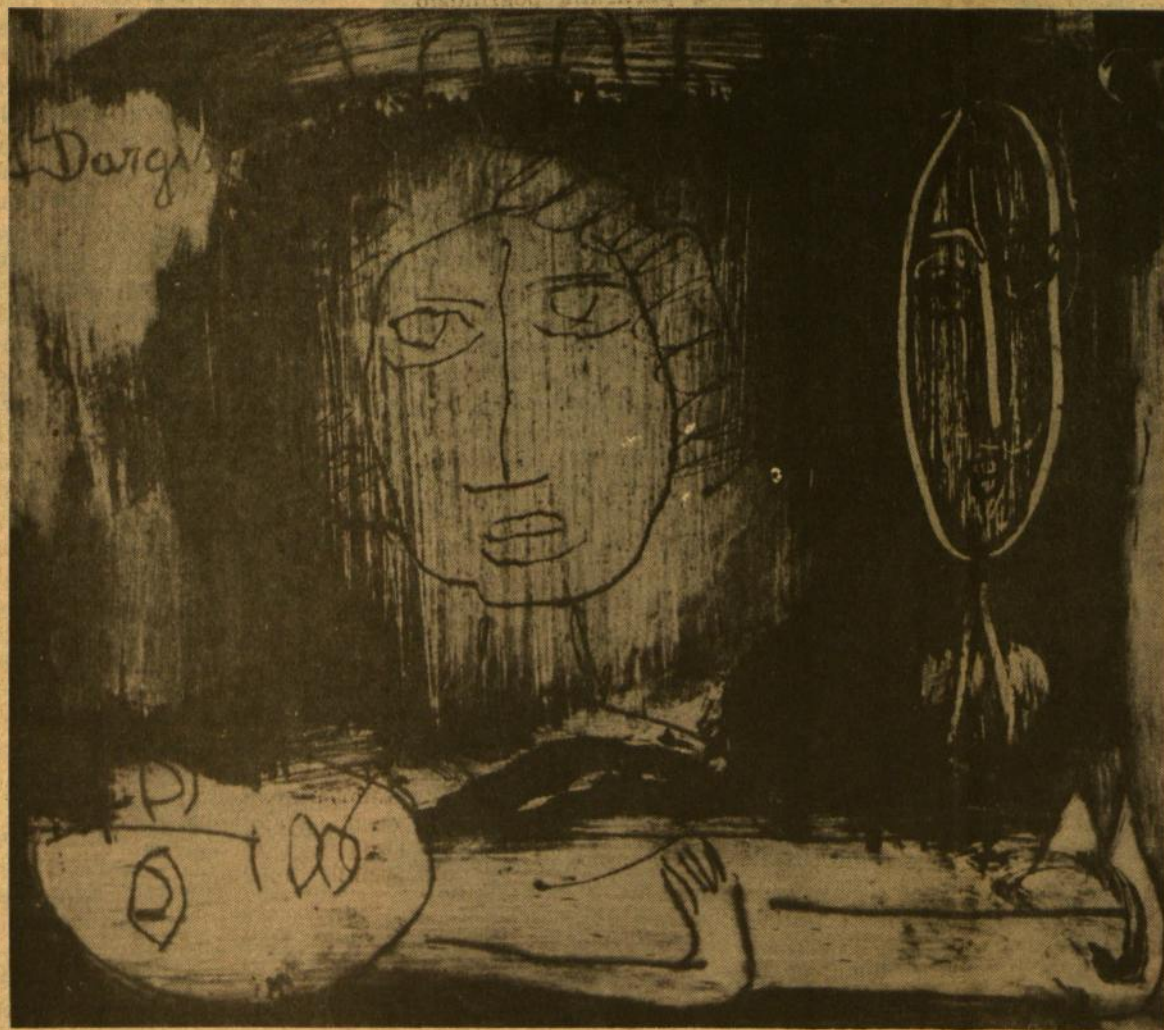
slenkčio, aplaistant vertai gautą premiją, būtų labai įdomu tą jo pirmą darbą pavartyti. Alfonsas jį saugojo, bet, pasitraukdamas iš Lietuvos, jį ir kitus savo rinkinius paliko tėviškėje. Galvojo, kad tenai bus saugiausia. Nebuvo. Per karą degė namai, o su jais sudegė ir visa kita. Kas žino, gal aname laikraštelyje jau buvo pirmieji ženklai ir dabartinio jo braižo.

Daug metų prabėgo nuo tų vaikystės dienų, bet Dargio pati esmė nepasikeitė. Jis ir šiandien seka savo mintį, savo svajonę, visiškai nepaisydamas, ar iš to kas išeis, ar ne, nes pats tiki, kad išeis, kad turi išeiti. Ir išeina. Visi matome, kad išeina. Ar kiekvienas užmojis virsta tuo, ko buvo siekta, tik jis vienas tegalėtų pasakyti, bet nemanau, kad nepasisekimų būtų daug. Ko gera, gal užtektų ir tų vaikystėje pergyventų.

Jis pats apie savo kuriamąjį darbą taip sako: „Prieš pradėdamas darbą, turiu panaikinti ir pamiršti savo aplinką. Savo kūrinuose išreiškiu tą, ką matau savo viduriniame pasaulyje, o kai imu just, kad įžvalgumas ir kuriamoji jėga silpnėja, nustoju dirbti. Kartoti ankstyvesnes formas, reiškia kūrybinį nuovargį“. Paprasčiau aptarti kūrybinį procesą vargu ar kas galėtų. Ir tie išsekimo momentai labai tvirtai ir teisingai aptarti, tik iš ilgokos pažinties nesinorėtų tikėti, kad išsekimo pakalnės jo kūrybiniame kely būtų dažnos, nes nežinau tokio atvejo, kad užėjęs nerastum ko nors naujo padaryti ar daroma.

Jurgis Jankus

(Nukelta į 4 psl.)

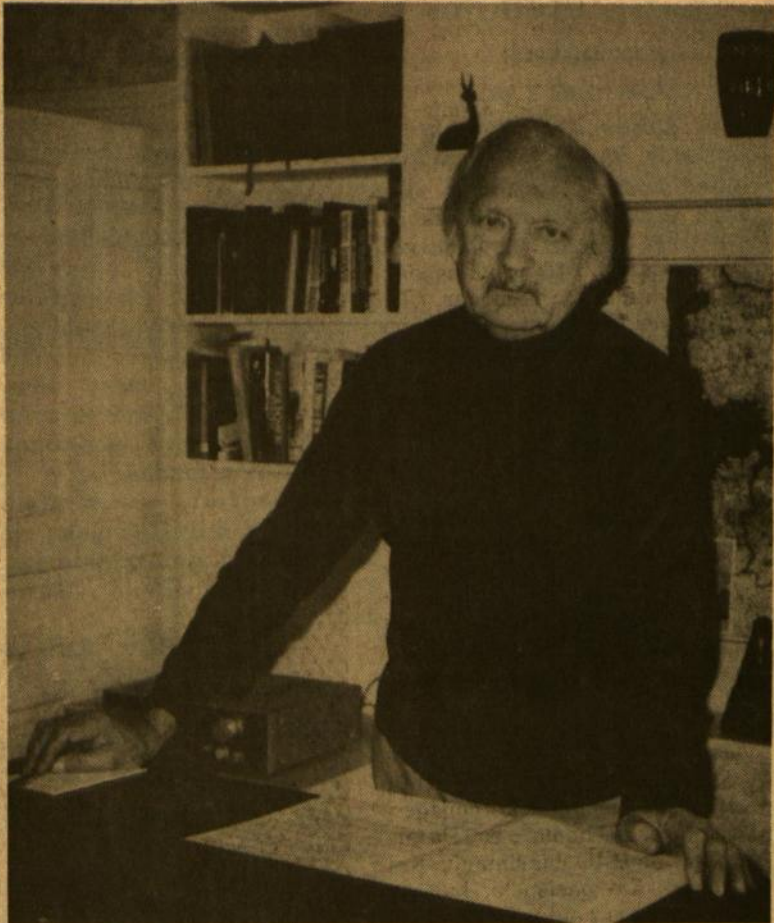
Alfonsas Dargis

Sapnas (aliejus), 1982

Kelias be kompromisų

Apie Aleksandrą Kučiūną 1967 metais rašė Vladas Jakubėnas: „Šis mūsų muzikas Kauno Konservatorijoje studijavo fortepijoną, tačiau jo gyvenimo kelias jau seniai tapo surištas su opera. Eilę metų jis dirbo Kauno Valstybės teatre kaip baleto, o vėliau operos akompaniatorius. Išvykęs į Vokietiją, toms pačioms pareigoms įėjo į Dreseno teatrą ir greit pakilo į dirigentus, vesdamas pradžioje operetas, o vėliau operas. Tiek Dresene, tiek vėliau, karui pasibaigus, Tuebingene, jis privočiai studijavo dirigavimą pas žymius vokiečių muzikus. Turėdamas įgimtą vadovavimo dovaną, jis Chicago Operos sambūrį vedė nekompromisiniu keliu, lygiuodamas į profesinį lygį, reikalaujamas ritminio tikslumo, intonacinio grynumo ir bendros muzikinės linijos supratimo tiek iš dainininkų, tiek iš chorių“ (Chicago lietuvių opera — Pirmasis dešimtmetis).

Tuo vienu žodžiu — nekompromisiškai — turbūt galima apibūdinti šių metų JAV LB Kultūros tarybos muzikinės premijos, teikiamos Lietuvių Fondo, laureatą. Tai puikiai žino ne vien lietuvių operos kolektyvas, bet ir jauniausias, vos grindis kojomis pasiekęs jo fortepijono studijos mokynys. A. Kučiūnas — griežtas ne vien su kitais, bet ir su. Anot jo: „Malonu gauti premiją, bet esu profesionalus muzikas. Už darbą gaunu atlyginimą, tad nejauciū, kad už jį turėčiau būti premijuojamas“. Bet alga algai nelygi. Kitokio būdo žmogus labai greitai dangstytųsi „išeiščių sąlygų ribotumu“. Mėgėjiškumas niekada

Muzikas Aleksandras Kučiūnas

A. Kučiūnui nebuvo priimtinas, jei jį pateisinamas menkos vertės muzikinis produktas.

A. Kučiūnas atvyko į JAV 1950 metais, bet jau buvo žinomas lietuvių išeiščių kultūriname gyvenime. 1947 m. dirigavo Sevilijos kirpėjo pastatymui Detmole bei Coppelios baletui Augsburgėje, vėliau važinėjo po Austriją ir Vokietiją, akompanuodamas solistas.

1957 m. pradėjo dirbti su Chicago vyrų choru, vėliau išsivystydamas į lietuvių operos kolektyvą. A. Kučiūno rankose, pradedant Rigoletto

pastatymu, lietuvių opera formavosi ir brendė. Į sceną išvesta 16 veikalų, jų tarpe 4 lietuvių kompozitorių: J. Karavičiaus, Gražina, J. Gaidelio, Dana, B. Markaičio. Vilniaus varpai ir K. V. Banaičio Jūratė ir Kastytis. Pastaroji opera pareikalavo didžiausio darbo. Kompozitoriaus paliktas rankraštis buvo ne tik nesuorkestruotas, bet ir vietomis neišbaigtas. Maestro Kučiūnui vadovaujant lietuvių operai, atsirado ne tik išspausdintas klavyras, bet ir orkestracija (J. T. Kilcran paruošta), išpūdingas pastatymas 1972 metais bei 3 plokštelių įrašas.

Tuo pačiu jis aktyviai dalyvavo ir Amerikos muzikiniame pasaulyje; dėstė Chicago konservatorijose, dirbo dirigento padėjėju Chicago Lyric operoje, 1966 - 70 vedė operos klasę Washingtono valstybiniame universitete. Šalia darbo su lietuvių opera dirigavo įvairiems koncertams, pasižymėjo kaip daugelio lietuvių solistų akompaniatorius bei repetitorius, reiklus fortepijono dėstytojas. Jo studijos mokiniai ir šandien išsikovoja pirmiausias vietas konkursuose.

Šį mėnesį Aleksandrui Kučiūnui sukanka 70-tieji, bet, mūsų laimei, tai neženklinia pasitraukimo iš kūrybinio gyvenimo. Jo aštroka, be reikalo neglostanti plunksna tebegyvena mūsų spaudos puslapius. Pasitraukęs iš sceninio pasaulio, atsidėjo rašymui. Rankraštis apie M. K. Čiurlionį Leipcege jau prie pabaigos, ruošiami prisiminimai iš Lietuvos, Banaičio, Kačinsko, Gaidelio ir kitų išeiščių kompozitorių apybraižos. Pasak laureato: „Norisi šį tą įnešti į išeiščių kultūrą — apybraižom, raštais propaguoti bendrą lietuvių muzikinę kultūrą, neužmirštant, kad tai, kas vyksta Lietuvoje, yra svarbu, kaip ir tai, kas vyksta išeiščiųje“.

Tačiau lygiai svarbus Aleksandro Kučiūno įnašas į išeiščių muzikinę kultūrą bus tas jo nekompromisiškumas. Profesionalumą parodo ne alga, o pagarba muzikos menui ir sugebėjimas tai perduoti kitiems. To teko mokytis pas A. Kučiūną ir šių eilučių autoriui dar tada, kai kojos vos siekė grindis.

Emilija Sakadolskienė

Kultūros darbuotojas Bronius Kviklys

Lietuvių išeiščiame gyvenime sutinkame ir atmintinų įvykių, ir didžiai nusipelnusių asmenų. Vieni tokių įvykių tikrai laikytina Romoje šių metų kovo 4 d. paminėta Šv. Kazimiero 500 metų mirties sukaktis, iškilmių centre buvęs pačiam Šventajam Tėvui Jonui Pauliui II. Į nusipelnusių asmenų būrį tektų įrašyti ir Bronių Kviklį, šesiatomio serijinio leidinio *Lietuvos bažnyčios* autorių. Tris tomus jau turime savo rankose: *Telšių vyskupija* (1980), *Vilkaviškio vyskupija* (1982) ir *Kauno arkivyskupija* (1983). Šiuo metu spausdinamas ketvirtasis tomas apie Panevėžio vyskupiją. Medžiaga jau surinkta ir beveik parašyti du paskutiniai tomai apie Vilniaus arkivyskupiją ir Kaišiadorių vyskupiją.

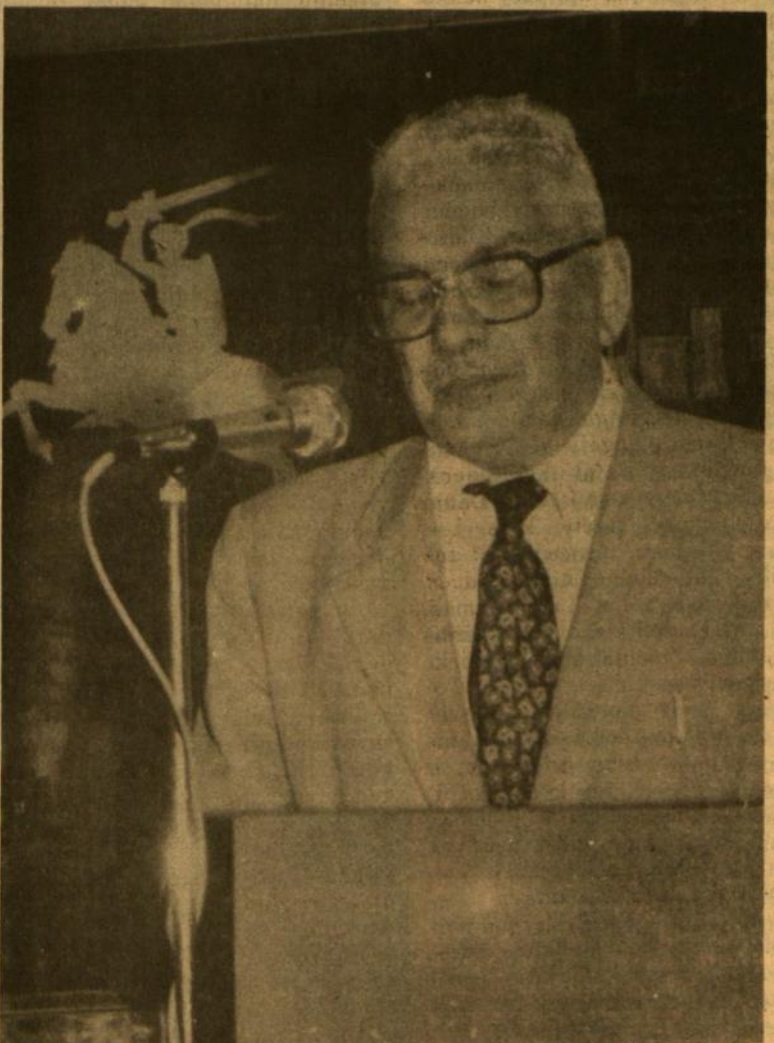
Paėmę į rankas tris pirmąsias knygas, matome, jog čia nėra paprastos ar bet kur randamos knygos. Iš jų trykšta gyvybė. Jos kalba apie gyvąją Lietuvą: šimtmečiais keliaujančią, giliai tikinčią, po visų kovų ir bandymų naują viltingą žėrinčią, vis prasiveržiančią didžiais meilės darbais. Apie gyvąją Lietuvą kalba bažnyčių architektūra, šventovių puošnumas bei meno kūriniai, pakeli kryžiai ir koplytėlės. Nuolat jaučiamas ganytojų ir tikinčiųjų ryštas. Stebimės vaikų Pirmosios komunijos nuotraukomis — net ir komunistinio persekiojimo dešimtmečiais, — sugriautų bažnyčių atstatymu. Knygų puslapiai byloja apie Lietuvos ištikimybę savo tikėjimui ir savo Dievui. Daugybę įvykių, aprašytų *Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikoje*, pilniau suvokiame ir pasiveriname, sugretinę su Broniaus Kviklio leidžiamomis

Lietuvos bažnyčių knygomis.

Šesiatomis *Lietuvos bažnyčios* turėtų rasti vietas kiekvieno šeimoje. Ir ne tik knygų lentynose, o ir tėvų bei vaikų širdyse. Šios knygos gi kalba apie gyvą, tikinčią Lietuvą, kurios istorija alsuoja tikrove: dabarties kankinių sąrašai ir nuotraukos, sunaikintų šventovių vaizdai, drąsūs tėvų ir vaikų žygiai išlaikyti savo tikėjimą, tikinčiųjų ir dvasios vadovų budrumas bei nuolatinė kova už savo teises...

Knygose sutelkti duomenys piešia kovojančios tautos veidą, kuris švyti Kristaus Gerajai Naujiena. Tai tarsi nuostabios vertės mozaika, spinduliuojanti Lietuvos dvasią ir jos sielą. Kryžiais ir šventovėmis išsiužusią Tėvynę teisingai vadiname ŠVENTĄJA LIETUVA.

Bronių Kviklį atgyja visa Lietuvos praeitis turtingoje jo sutelktoje draudžiamosios lietuvių spaudos parodoje, minint *Aušros* šimtmetį (1883 -

Bronius Kviklys atidaro Draudžiamosios spaudos parodą Jaunimo centre, Chicagoje, per Antrąsias Pasaulio lietuvių dienas, 1983 m. birželio mėn. 26 d.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Saulius Kubilius

Kelionė

PIRMASIS IŠVYKIMAS

*Buvai aklas laivas,
prie kranto prištas.
Sukilusi audra nusinešė tave,
kaip nusineša medžio lapus.
Tada akys atsivėrė.*

SUSIMASTYMAS

*Rieda vaškinės mūsų dienos,
Dega gyvenimo žvakė.*

SAPNAS

*Sugrįžtančių,
Vėl išplaukiančių upių tėkmėmis,
Nemuno ir nemunų vardais išvardintomis,
Naujam gyvenimui krikštijasi
jau daug patyrę klajūnai.*

*Ieškodami eliksyro,
Trokšdami šaistumo,
Vis raitosi nemigo naktimis.*

VIZIJA

*Nerandu šiandien Panteono sutalpint visus
dievus.
Nerandu nei Šventojo, To vieno Tikrojo,
O tik atskirus pranašus.*

*Ir matau: altorių begalybės
Siekia net dangaus skliautus!
Prie ne vieno dega žvakės.
Prie ne vieno degu ir aš.*

*Bet rytdienos vis gimsta
Ir nauji dievai prašvinta.*

Sauliaus Kubiliaus „Kelionė“

Iš Italijos, tūkstančiais lyrų apmokėta važma, atkeliavo į Clevelandą M. Sakalo lengva siunta Jaunimo poezijos ir novelės konkursui. Drauge su keturiais kitais siuntiniais. Kultūros tarybos komisija 1984 sausio 23 atidavė visus vokus ir tarė Jaunimo poezijos ir novelės konkurso pirmąją premiją skirti M. Sakalui už penkių eilėraščių ciklą, pavadintą bendru vardu — „Kelionė“. Atidarius dar vieną vokelį, paaiškėjo, kad M. Sakalo slapvardis priklauso Sauliui Kubiliui, 23 metų, dabar gyvenančiam Romoje.

Jaunimo konkurso mecenatas — lietuvių Fondas.

Jaunimo poezijos konkurso laimėtojas gražia kalba ir taupiu žodžiu eliuoja apie egzilo kelionę, Panteone neranda „To vieno Tikrojo“, sėdasi prie Kūčių stalo vienuoj, tylumoj, stebi kaip rieda vaškinės mūsų dienos...

Saulius Kubilius gimė 1960 m. gegužės mėn. 23 d. Australijos Adelaidėje. 1978 metais-

Saulius Kubilius

*Kyla masės iš mirties,
Stato kryžius praieities.*

*Amžiais žindo Žemė
Visus pranašus, dievus ir mus.
Tik ji vieno nepagimdo
To, kurio siekiu.*

ATSIBUDIMAS

*Vandens čiurlenimo tylumoj,
Klajojančių žingsnių tylumoj,
Žiemos be lietaus tylumoj,
Sėsiu prie Kūčių stalo, tylumoj.*

*Vienumoj, tylumoj, visišką tamsoj.
Verksiu, lauždamas plotkele žvakės šviesoj.*

atvyko į Italiją ir įsikūrė Romoje, pasinerdamas į filosofijos studijas ir poezijos rašymą. Jis tebetesia filosofijos studijas pontifikaliniam Laterano universitetui ir dirba Vatikano radijo lietuviškų laidų skyriuje. Pietų Kryžiaus žemėje gimęs, jis niekad nebuvo Lietuvoje. O lietuvių kalbą išmoko iš tėvų, Adelaidės lietuviškoje mokykloje, pasitobulino Romoje.

1983 metų Aiteijos žurnalo specialus Australijos numeris atspausdino Sauliaus Kubiliaus posmus, galbūt pirmuosius, už kuriuos Aiteis jam paskyrė vyresniojo jaunimo poezijos premiją. Jis buvo vienas iš pradžios pirminių IV ir V Pasaulio lietuvių jaunimo kongresuose.

Paklaustas, ar jo poetiniai posmai yra tik jaunystės idealistiniai užsidegimai, Saulius Kubilius atsakė, kad poezija yra jo pilnatinis gyvenimas. Ir jauni žmonės liudija, kad Saulius savo posmuose yra užrašęs daug kelionių.

J. Stempužis

Naujos knygos

• MIND AGAINST THE WALL. Essays on Lithuanian Culture under Soviet Occupation. Redagavo Rimvydas Šilbajoris. Chicago: Lituanistikos instituto leidykla, 1983. 180 psl. Viršelis Nijolės Vedegytės-Palubinskienės. Leidimą parėmė JAV lietuvių Bendruomenė. Kaina — 10 dol. Gaunama pas platintojus ir drauge.

Šioje knygoje surinkti straipsniai, kurių tikslas yra angliskai skaitančiai auditorijai nušviesti Lietuvos žmonių pastangas išlikti, fiziniai ir moraliniai, savarankiška tauta ir vystyti savitą kultūrą sovietinės priespaudos sąlygomis. Įvadą į rinkinį parašė Rimvydas Šilbajoris, trumpai apžvelgdamas okupuotos Lietuvos padėtį, išryškindamas atskirų autorių straipsnių vedamąsias mintis ir pabrėždamas, kad egzilių balsas yra ne tik skundas dėl praradimo, kiek moralinis pasipiktinimas tuo, kas vyksta jų tėvynėje: „kultūrinis, etninis ir dvasinis genocidas nėra gryną metaforą; jis yra tikrovė, kurią laisvasis pasaulis privalo pažinti ir suprasti“.

Septyni straipsniai užgriebia skirtingas Lietuvos gyvenimo eritis: „Russian Communism and Lithuanian Nationalism“ (Julius Slavenas), „On the Deformations of Intellectual Culture“ (Vytautas Kavolis), „Official Soviet Ideology

and the Lithuanian People“ (Aleksandras Shtromas), „Socialist Realism and the Politics of Literature in Occupied Lithuania“ (Rimvydas Šilbajoris), „The Reception of World Literature in Contemporary Lithuania“ (Tomas Venclova), „The Press in Lithuania under the Soviets“ (Zenonas V. Rekašius), „The Protection and Restoration of Architectural Monuments in Lithuania after 1950“ (Jurgis Gimbutas). Visuose pasirinktieji klausimai svarstomi su gilia nuovoka ir originaliu priėjimo būdu. Tik ne visi lygiai rūpestingai parašyti — kada gvil-denamos tokios jautrios temos, norėtusi kai kur galbūt daugiau dokumentacijos ir pavyzdžių. Dabar nemažai vietų skaitomos labiau kaip autorių beveik grynai asmeniškos nuomonės, kaip platus apibendrinimai, neparemti tikra argumentacija (pvz., „išnašose per dažnai tepakartojama teksto teiginiai). Ar čia jų svarstomos sovietinės realybės įtaka jiems patiems? Anglų kalba irgi kartais šlubuoja, sudaro vertimų, nors ir kompetentingų, įspūdi. Todėl prieš knygą išleidžiant gal būtų praverę dar didesnis redakcinis atidumas — pvz., „hopefully“ mokslinėje literatūroje dar nėra priimta vartosena. Tačiau turint minty, kad šis projektas yra vienas iš pirmųjų, vykdančių vieną esminių išeiščių mokslininkų užduočių, šios knygos išleidimu reikia tik džiaugtis.

Ilgametis rūpestis Lietuvos likimu

Per tuos prailgusius išeivijos dešimtmečius Bronio Railos asmeniniai bruožai yra įsibrėžę kiekvieno dvasiškai dar egzistuojančio lietuvių sąmonėje. Liaudiškai tarant, mes jį kiauurai pažįstame. Yra jis mums ne trečias, o pirmas frontas. Nepralenkiamas publicistas. Puikus oratorius, apdovanotas malonių balso tembru. Daugelio išsamių knygų autorius. Nuširdus bičiulis. Mylimas ir laukiamas ne tik Los Angeles ar Santa Monicos kultūros gerbėjų būstinėse, bet ir kitose Amerikos nausėdijose.

Visko neišminėsiu, nes tas viskas visiems yra žinoma apraška. Jei dar pridurčiau, tai tik tą ypatingą jo taikios pilaitės svetingumą. Rymo jį Los Angeles Highland priemiesčio stačioje atkaltėje, Coringos gatvėje. Šlaito apacioje svečiams lenkiasi iškalbūs agavų žiedai. Į viršų veda ilga raudonų laiptų eilė, pasisukanti į kairę. Užlipęs gali atsipūsti priedurio terasoje ir žvilgsniu apglėbti klonio stogų ir sodų gražų vaizdą. O duris pravėrus pasitiks vašingoji šeimininkė, gražaus šypseno moteris Daneta, rašytojo žmona.

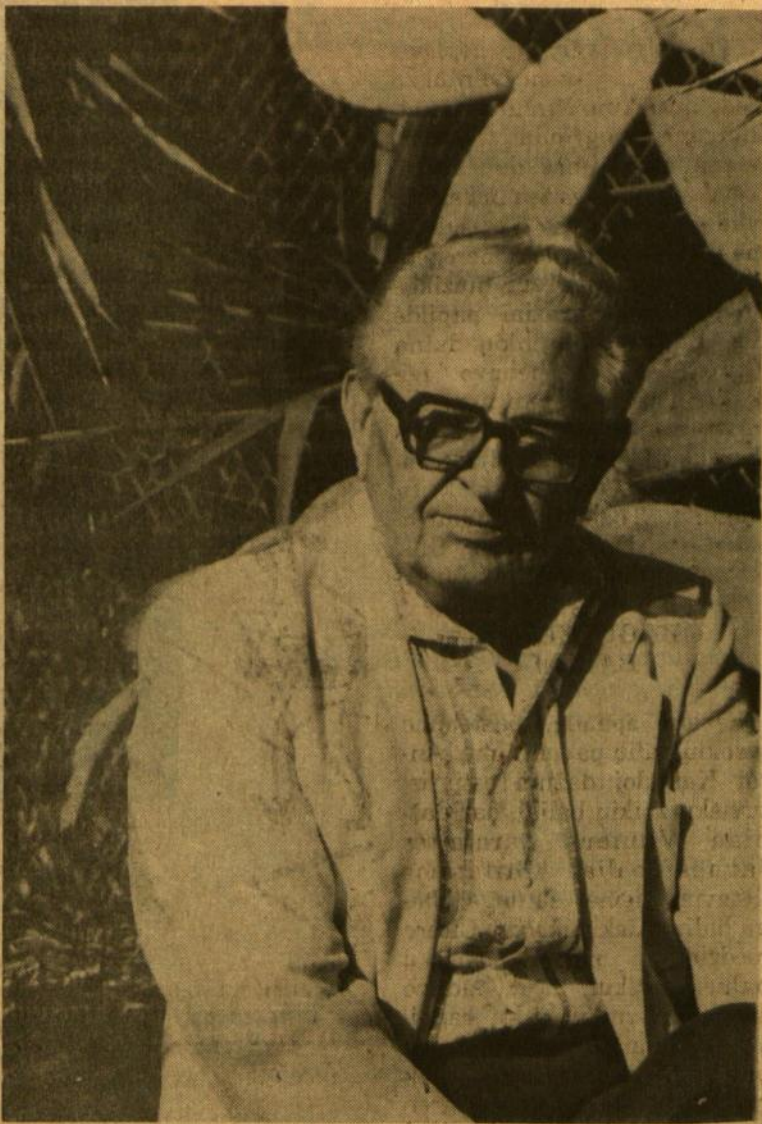
Ir jeigu dabar B. Railai paskirta JAV LB Kultūros tarybos premija, teikiama Lietuvių Fondo, už darbą lietuvių radijui, tai tuo pagerbiama viena jo reikšmingiausių savybių — gebėjimas įtaigiai reikšti savo mintis balsu ir raštu.

Būčiau laimingas, jei mokėčiau Bronį Railą aprašyti taip, kaip jis savo prakalbose per Radio Liberty yra rašęs apie K. Binkį, K. Borutą, K. Inciūrą ir kitus jam artimus žmones. Stilingai, jautriai, įdomiai, vis paliesdamas kokį nors būdingą praeities detalę. Savo rašiniuose B. Raila nesidangsto vėsiomis bendrybėmis, absoliutinėmis išvadomis, be reikalo nesišvaisto patriotiniais šūkais, bet stengiasi iš naujo nepriklausomų dienų išgriežti konkretų įvykį. Štai, šnekėdamas apie Kazį Borutą, jis užsimena savo asmenišką pažintį su juo 1929 metais, „keliaujant po Vakarų Europą Balio Sruogos suorganizuotoje „alpinistų“ ekskursijoje“.

Kai tai girdi ar skaitai, suprantama, lengva pasiduoti žodžių įtaigai, juo labiau, kad iš sakinių dažnai padvelkia šiltas atvirumas, troškimas parodyti tai, ką dabar Lietuvoje Kremliams rikiuojama raštija turi slėpti, nutylėti ar net klastoti. Šitaip dažnoje prakalboje užsimeną gyvas polemikos essay. Vyksa aštri akistata su faktų klastotojais. Autorius, paneigdamas slogią, sankalbišką tylą ar grubų melą, dėsto iš savo patirties ir iš tautos gyvybinių šaltinių paimtas žinias bei tiesas.

Nepasakysiu, kad būtų malonu nuolat ir nuolat grumtis su Lietuvos pavergėjų brukama neteisyste. Melo usnys lengvai tarpsta vis dažnėjančių jubiliejų progomis. Susitelkia ištisi plotai. Skverbiasi visur: į minėjimus bei akademijas, beletristikos ir poezijos kūrinius, į dramas, filmus, daile ir muziką. Į vaikų literatūrą. Visad melagingai pabrėžiamas lietuvių liaudies „džiaugsmas“ Lietuvos sovietizacija. Arba tas lietuvių laisvės kovotojų partizanų niekinimas, pravardžiavimas banditais. Nepriklausomybės buržuazinimas, tarsi tada Lietuva buvo pertekusi tik ponais turtuoliais, tik buožėmis ir išnaudotojais. Nemačiau atgrasus Sibiro tremtį iškentėjusių rašytojų, poetų biografijų iškraipymas, jų kalinimo laikotarpio visiškai užtašavimas.

Šios ir panašios temos

Bronys Raila prie savo kiemo kaktusų Kalifornijoje. Nuotrauka Algirdo Gustailio

nepaliaujamai srūva B. Railos prakalbose. Pagrįstai, nes kaip tik iš jų trykšta mūsų tautos kryžavių kraujas. Prakalbininkas netyli, o jautriai atsiliepia, karštai reaguoja, plėšia veidmainystės kaukę. Aptaria įvykį ar žmogų ne taip, kaip partija su-manė aptarti. Prieš akis pakloja tikrovės patvirtintus faktus. Aišku, dėl to daug kas neišvengiamai pasikartoja. Kad ir kitiški yra panašūs sankirčių mostai bei atspalviai, vis tiek ilginiui viskas darosi sunkiai pakeliamas. B. Raila guodžiasi knygos *Kitokios Lietuvos ilgesys* įžangoje: „... iki kaklo pasinėręs sovietinio Lietuvos gyvenimo jautrių ir kartais keistų temų sraute, aš jausdavau, kaip tarsi niūrumas ir kančia tartum kontrastas dar daugiau manyje aštrina kitokios Lietuvos ilgesį. Tokia nuotaka, spėčiau, savotiškai spalvino visą mano darbą“.

Ir tikrai — atliekamas darbas yra impresionistiškai spalvingas, virpantis emocija. Tereikia tik įsiklaityti ir pajusti raiškos mūsų gausmo melodingumą. Prakalbų apimtis, kai autoriui leista kalbėti penkias-septynias minutes, sudrausmino jo plunksnos eiklumą, apkarpe ankstyvesniuose dialoguose mėgiama šnekejima. Liko tai,

kas labiausiai reikalinga: keli stilistiniai žiupsniai, patys reikšmingiausi minčių niuansai, laikotarpio oru kvėpuojantis įvykis bei faktas, na — ir prakalbininko jausenos šiluma.

Taip suprantintas ir tuo pačiu įprasminas B. Railos prakalbų braižas gyvuos ilgai. Ne vienas būsimas politikos ar kultūros tyrinėtojas šiose knygose ieškos ne tik tiesos gintaro, bet ir nuorodų, kaip reikia polemizuoti su tais, kurie smurto ir melo priemonėmis siekia savo makiaveliškų kėslių įkūnijimo. Taip pat — studijos pamatys, kaip reikia restauruoti iki nepažinimo sudarytą istorinę tiesą.

Šia prasme pats prakalbininkas tiksliai apibūdina savo darbo pobūdį: „Toks yra mano radio žurnalizmas: trumpas, aiškus, be ilgų išvedžiojimų“.

Yra žmonių, kurie abejoja B. Railos gausių raštų produktyvumo verte. Priklauso jam laiko eikvojimą, įsileidžiant į aštrią, ilgą polemiką su Lietuvą pavergusiais komunistais. Netgi pabara polinkį kada ne kada pašaipiai sugėdinti kurį nors tenykštį menininką ar literatūrologą už taikstymąsi su partijos skleidžiamais melais. Pasak skeptikų, anųjų neverta liesti, nes jie kitaip juk negali. Taigi,

yra jie neliečiami bėdžiai.

Aš manau, kad laisvo radijo transliuotojo kandi pastaba mūsų istoriją iškraipiančiam filmininkui ar pataikūniškam poetui ne kiek nekenkia Lietuvos labui ir, be abejo, nesumenkina B. Railos tekstų vertės. Čia gi vykdoma kova su klastotėmis. Žinoma, gailla j melo liūną murkdomy tenykščių tautiečių. Tikrai gaila. Tačiau ateitis bus atlaidi. Tuo pačiu kiekviena jausminga dabartinė žiežirba, šiuo reikalu nušvitusi, ateičiai darys didesnę įspūdį, negu koks jaukiai atsargus, trafa-retiškas postringavimas apie komunizmo neigiamas. Visuomet tikėjau ir tikiu gyvo ir elastingo, drąsaus, vietomis net piktoko, kandaus bei ironiško, retais atvejais liūdnio ir svajingo rašymo galia publicistikos baruose. Svarbu, kad kevalė glūdėtų brandus tiesos grūdas. Paviršius tespindi žmogiško išsiskaidymo laisvę.

B. Raila šiemet švenčia savo amžiaus deimantinę sukaktį. Švenčia ir turiningo gyvenimo tęsinį. Ir koks tai gyvenimas! Daug keliauta, regėta, daug patirta, dvykla išsamių veiklų parašyta, kalbėta įvairiomis progomis. Svarbiausia — kreiptasi į Lietuvą su keliais šimtais prakalbų. Iš tiesų viskas skirta Lietuvai. Gyvenimas nuo Trečio fronto dienų iki dabartinio užsilaikymo pabūgus rūpestiui savo tauta. Nūdienę B. Railos padėti, drįstu, pavadinti ne frontu, bet pirmuoju Skydu, labai mums reikalingu.

Sveikino jį kovo mėnesio pradžioje gimtadienio vaitėse gausūs bičiuliai. Linkėjo ilgai būti sveikam ir kūrybingam, peržengti XXI amžiaus slenkstį. Tai nuširdus linkėjimai.

Kitokios Lietuvos ilgesio pabaigoje B. Raila rašo: „Drauge su jumis juntu ilgesio skrydį laisvos, nepriklausomos, savarankiškos, lietuviškai broliškos Lietuvos, kurią atkurs iš naujo klestėti sveika ir garbinga lietuvių tauta“.

Paprasti, nors pakilūs žodžiai. Kuomet gyvenimas užgauna ilgesio stygą, kitaip kalbėti sunku.

Pr. Visvydas

Vitalis Žukauskas — teatro premijos laureatas

(Atkelta iš 2 psl.)

V. Žukauskas socialus, veiklus ir draugiškas asmuo, galima sakyti aktorius iš Dievo malonės. Jis priklauso American Society of Theatre Arts, Theatre Library Association, British Theatre Institute, Catholic Actors' Guild of America, Theatre Historical Society of America, National Society of Literature and the Arts, Lietuvių katalikų mokslo akademijai, Lietuvių istorijos draugijai, Association for the Advancement of Baltic Studies ir kitoms organizacijoms. Jis dalyvavo tarptautiniuose teatrologų suvažiavimuose, supažindindamas svetimačius su lietuviškuoju teatro menu.

Be viso to, aktorius V. Žukauskas dalyvauja mūsų periodinėje spaudoje, teatro klausimais rašo *Dirvoje*, *Drauge* ir kitur. Dabar V. Žukauskas baigia ruošti plačią Lietuvos teatro istoriją, kuriai medžiaga jau beveik surinkta. Jo parašytas apie Lietuvos teatrą straipsnis yra išspausdintas *Enciclopedia dello Spettacolo*. Jis yra sukūręs apie 180 radijo vaidinimų ir humoristinių satyrinių skity bendru vardu „Iš dėdės Anupro sklepo“, yra parašęs vaidinimus „Tėvynės aidas“, „Popietė Džukijoj“, „Laikas su A. Skėma“ ir kt.

Vienas iš didžiausių V. Žukausko laimėjimų yra „Vieno žmogaus teatras“. Jis yra šio teatro kūrėjas, režisierius ir siela. Su šiuo teatru jis yra aplankęs beveik visas lietuvių kolonijas net po kelis kartus Amerikoje ir Kanadoje. Jis gastroliavo ir Kolumbijoje, Argentinoje, Urugvajuje, Brazilijoje, Venesueloje — lietuvių vietovėse. Jis buvo ir Australijoje! Neužmiršo nė Europos — čia jis vaidino Vokietijoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Italijoje gyvenantiems tautiečiams. Su šiuo teatru V. Žukauskas labai išpopuliarino išeivijos humoro teatrą, tapo plačiai mūsų visuomenei

artimas ir mielas, visada laukiamas aktorius. Iš viso „Vieno žmogaus teatras“ turėjo daugiau negu 500 pasirodymų! Tai milžiniškas darbas. Chicagoje V. Žukauskas lankėsi prieš trejus metus, kada V-me Teatro festivalyje jis vienas atliko visa trečią dieną vakaro programą.

Aktorius V. Žukausko įvertinimas seniai pelnytas. Tenka pagirti ir LB Kultūros tarybą už tikrai gerą sprendimą, nes labiau šios premijos verto asmens vargu būtų galima rasti. Teatro premija — 1,000 dol. Jos mėcenatas yra Lietuvių fondas.

Nuoširdžiai sveikiname aktorį Vitalį Žukauską ir linkime jam dar sėkmingiau reikštis lietuviškojo teatro baruose.

Anatolijus Kairys

Vakaras su poetu Kaziu Bradūnu

Kazio Bradūno naujausios poezijos knygos *Prierašai*, išleistos 1983 metų gale Ateities leidyklos, sutiktuves įvyks ateinančią penktadienį, 1984 m. balandžio mėn. 13 d., 7:30 v.v., Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje.

Rinkinį *Prierašai* sudaro trys daly: *Prierašai* prie Genėzės, *Prierašai* prie šv. Jono ir *Prierašai* prie Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos. Citatos iš pasirinktų tekstų sudaro kiekvieno eilėraščio integralią dalį. Ir temos, ir rinkinio struktūros atžvilgiu tai yra naujas poetiškas Kazio Bradūno kūryboje.

Rinkinio poetinį charakterį aptars dr. Viktorija Skrupskelytė, Oberlin kolegijos prancūzų literatūros profesorė ir pasižymėjusi lietuvių literatūros kritike, šia proga atvykstanti į Chicago. O pats poetas Kazys Bradūnas paskaitys eilėraščių iš naujojo rinkinio, juos palydėdamas, kaip jam įprasta, savo įdomiais ir įvairiais komentarais. Taip pat susirinkusieji turės progą išgirsti ir poeto skaitomas visai naujos, niekur dar nespausdintos kūrybos.

Vakaronę su poetu Kaziu Bradūnu ruošia Chicago Ateitinių draugų skyrius. Visi poezijos bičiuliai, laukiami ir kviečiami praleisti vakarą su poetu ir pasidžiaugti jo naujai išleistu rinkiniu.

Dailininkė Irena Mickūnienė ir skulptorius Osvaldas Mickūnas vėl lankysis Chicagoje ir vėl atveš savo meno darbus parodyti Čiurlionio galerijos lankytojams.

Saulė Jautokaite

Lietuvių Fondas sveikina laureatus

JAV LB Kultūros taryba, pirminkaujama Ingridos Bublienės, kiekvienais metais įvertina lietuvių kūrėjus ir visuomenininkus, skirdama premijas, kurių mėcenat dažniausiai yra Lietuvių Fondas.

Lietuvių Fondo vadovybė džiaugiasi galėdama prisidėti prie kūrėjų pažymėjimo už jų įnašą lietuvių kultūros ugdymo ir lietuvių kultūros išlaikymo barus.

Lietuvių Fondas sveikina iškiluosius laureatus:

rašytoją Kazimierą Barėną, dailininką Alfonsą Dargį, muziką Aleksandrą Kučūną, kultūrininką Bronių Kviklį, žurnalistą Bronį Railą, aktorį Vitalį Žukauską, prof. kun. Antaną Rubšį, jaunimo konkurso laimėtoją Saulių Kubilių.

Šiuo sunkiu išeivijos laikotarpiu jūsų kūryba ir veikla prisideda prie lietuvių kultūros ir jaunų talentų ugdymo. Kol bus kūrėjų literatūros, meno, dailės, muzikos, mokslo šakose, tol tauta bus gyva ir jos ateitis užtikrinta. Nepaprastose išeivijos sąlygose jūsų kūrybos ir darbo įnašas lietuvių kultūros ir išsilaukimo aruodui yra labai reikšmingas.

Lietuvių Fondas džiaugiasi jūsų pasiekimais ir kūrybiniais lūžėjimais, kurie prisidėjo prie bendro lietuvių kultūros ir jaunimo ir Lietuvai laisvės rytu priartinimo.

Kurkite ir gyvuokite dar daugiau metų!

Lietuvių Fondas

JAV LB Kultūros tarybos premijų šventė

JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos ketvirtoji premijų šventė įvyks sekmadienį, 1984 m. balandžio mėn. 15 d. 12:15 val. p.p. Detroito, Dievo Apvaizdos parapijos Kultūros centre, 25333 W. 9 Mile Road, Southfield, Michigan. Bus pagerbti 1983 metų laureatai: rašytojas Kazimieras Barėnas, dailininkas Alfonsas Dargis, muzikas Aleksandras Kučūnas, Bronius Kviklys, Bronys Raila, prof. kun. Antanas Rubšys, Saulius Kubilius ir aktorius Vitalis Žukauskas. Programoje premijų įteikimas laureatams ir meninė dalis. Šventę rengia JAV LB Kultūros taryba, globoja LB Detroito apylinkės valdyba. Visuomenę kviečiama susitikti su kūrėjais ir pasidžiaugti jų įnašu lietuvių kultūrai.

Menininkų Mickūnų paroda Chicagoje

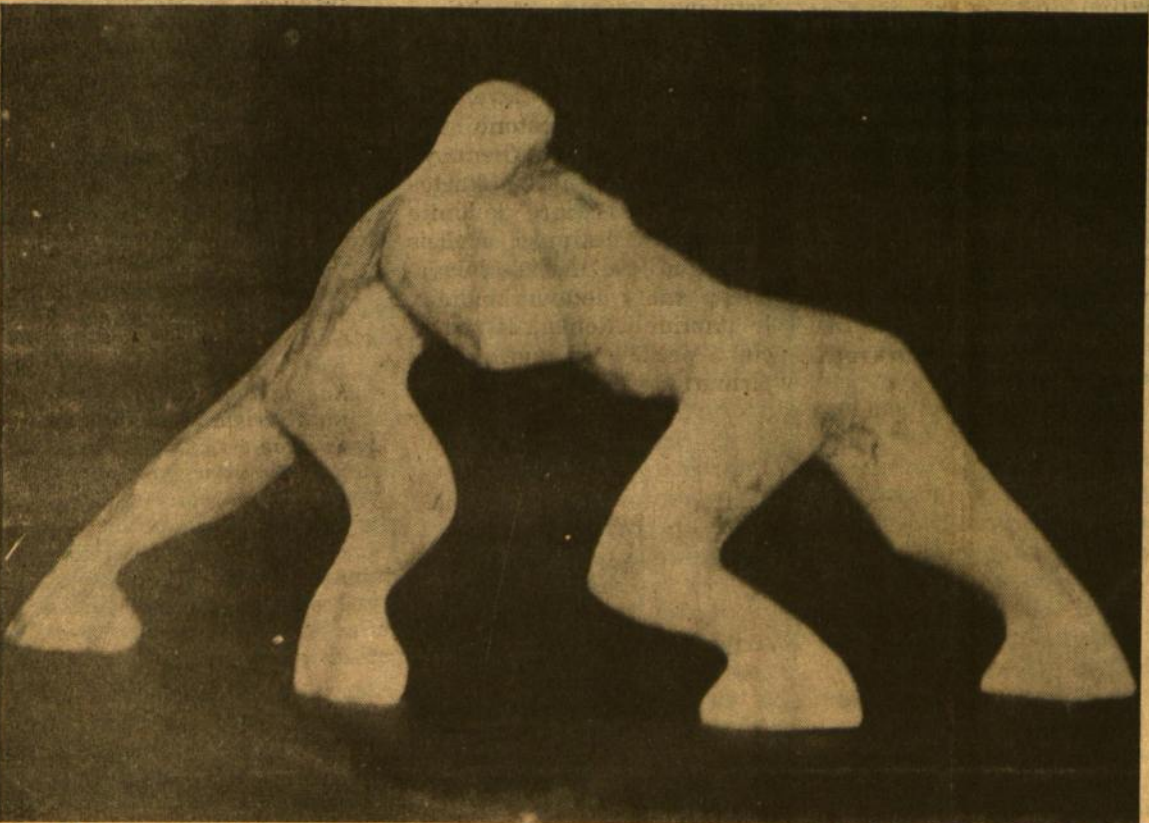
Šių metų balandžio 13 d. Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje bus atidaryta meno paroda dviejų svečių menininkų iš Kanados. Osvaldas ir Irena Mickūnai (vyras su žmona) jau ne pirmą kartą svečiuosis Chicagoje. Su savo meno parodomis jie lankėsi pas mus 1972 ir 1973 metais.

Menininkai Mickūnai reiškiasi visiškai priešingose meno srityse. Dailininkė Irena yra abstrakčios akvarelės kūrėja. Nors ji save vadina savamokslė, tačiau po vienos jos parodos, suruoštos Toronte, dail. Telesforas Valius rašė:

„Nekartą ji laimėjo premijas už savo akvarelinę kūrybą. Tai rodo dailininkės subrendimą, profesionališkumą ir teikia viltį ir garantiją ateičiai“. Jau nuo 1964 m. kasmet Irena Mickūnienė dalyvavo Kanados miestų kaip Chatham, London, Toronto, Sarnia, St. Thomas, Montrealio meno galerijų ir muziejų parodose. Dalyvavo keliaujančioje parodoje Rytų Kanados provincijose, taip pat „Watercolours, Japan - Canada“ — po Japoniją ir Kanadą, ir su kanadiečių dailininkų grupe dalyvavo parodose Maracaibo ir Caracas miestuose, Venesueloje. Amerikoje savo darbus yra eksponavusi Lynn Kottler ir Princeton (New Jersey). Lietuvams du kartus pasirodė Chicagoje, Čiurlionio galerijoje, ir New Yorko Kultūros židinyje. Ji yra laimėjusi kelias premijas už savo akvarelinę kūrybą. Jos darbus yra įsigijusios įvairios galerijos, kolegijos, bibliotekos ir mokyklos Kanadoje ir Amerikoje.

Menininkas Osvaldas Mickūnas reiškiasi trijų dimensijų mene — skulptūroje. Apie jo darbus, išstatytus parodoje Toronte, Jurgis Rackus rašė: „Osvaldo Mickūno organiškos skulptūrinės formos yra iš dalies pritaikytos, iš dalies grynos, jos su- rastos. Jo kūrybinis vidinis audringumas baigiasi švelniomis, gal net nedrąsiomis formomis“.

Menininkas Osvaldas Mickūnas, kaip ir jo žmona, jau nuo 1964 m. kasmet dalyvauja parodose. Jis dalyvavo meno parodose šiuose miestuose: Detroito, Sarnia (Ontario), Londone (Anglijoje), Toronte, Princeton (New Jersey), Mississauga (Ontario), Čiurlionio galerijoje (Chicagoje) ir Kultūros židinyje (New Yorke).

Osvaldas Mickūnas

Kova 17

Irena Mickūnienė

Figūratyvi abstrakcija